

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

В умовах інноваційного розвитку економіки інтелектуальні ресурси є одним з ключових чинників, що визначають конкурентні переваги країн на світових ринках. Загострення дефіциту національних науково-технічних кадрів і посилення їх боротьби за зарубіжні уми і таланти надзвичайно актуалізували проблему інтелектуальної міграції, в потоки якої залучені вчені, викладачі вузів, експерти міжнародних організацій, службовці ТНК та інші категорії висококваліфікованих спеціалістів.

Україна вже давно стала «донором талантів» для країн-сусідів через розбіжність двох важливих параметрів. З одного боку, Україна має непогані позиції за рівнем знань і навичок громадян (44 місце в Рейтингу глобальної конкурентоспроможності талантів за 2018 рік), з іншого, у нас відсутні можливості для їх самореалізації (98 місце за ступенем привабливості країни для висококваліфікованих кадрів і 99 за показником стану середовища).

Як засвідчило соціологічне дослідження, проведене за підтримки Світового банку 42,8% мігрантів, що на момент опитування перебували за кордоном, мали закінчену вищу освіту, 1,4% мали ступінь кандидата наук, 0,3% мали ступінь доктора наук. Опитано було 6676 осіб в 5985 домогосподарств в 63 містах України. Загалом результати демонструють, що майже половина українських мігрантів працюють на посадах, для яких вони є надкваліфікованими, що частково підтверджує феномен «відтоку мізків» у більш широкій, соціальній перспективі. За останні 8 років Україну залишило 45 докторів наук і 287 кандидатів наук. Зокрема у 2014 р. виїхало 7 докторів наук і 42 кандидати наук.

Більшість українських абітурієнтів і студентів планують виїхати за кордон на навчання. Відсутність перспективи-основна причина такої міграції. Особливо для країн пострадянського простору характерна тенденція кадрової еміграції на навчання в Швейцарії або Польщі. Збільшилася і кількість українців, охочих вчитися в австралійських, канадських, британських, чеських та італійських університетах. Тільки за останні 2 роки приріст студентів, що виїжджають на навчання за кордон, склав 22%, або 8492 людини.

Після отримання Україною незалежності реципієнтами інтелектуальної міграції були найближчі країни-сусіди: Росія та Польща, але в теперішній час її географічні напрями значно розширилися. Основними

цільовими країнами зовнішньої міграції висококваліфікованих кадрів стали США, Німеччина, Ізраїль, Канада, Росія та Польща.

За оцінками українських експертів, щорічні збитки від еміграції наукових працівників і діячів культури перевищують 1 млрд. доларів США. На думку науковців Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, збитки економіки від зовнішньої трудової міграції можуть досягти 10 млрд. доларів щорічно.

До причин, які спонукають зростання інтелектуальної міграції в Україні, відносять економічні, політичні, соціальні чинники, що діють в умовах наявної глибокої кризи вітчизняної науки. Інтелектуальні мігранти виїжджають за межі національних кордонів не лише у пошуках вищої матеріальної винагороди за свою працю, а також у пошуках технологічно оснащених лабораторій, сучасних робочих місць, які мають комфортніші побутові умови праці.

Для України інтелектуальна міграція має такі негативні наслідки: зниження рівня продуктивності праці, що призводить до зниження конкурентоспроможності країни на світовому ринку; деградація робочої сили та зростання відставання України в технологічному розвитку; посилення демографічних проблем (за кордон виїжджають молоді люди з досить високим рівнем освіти, і як наслідок: старіння нації, зниження рівня народжуваності, збільшення рівня смертності).

Шляхами вирішення даної проблеми можуть бути наступні дії:

- забезпечення виконання Закону України «Про наукову та науково-організаційну діяльність» у частині фінансування наукової сфери на рівні 1,7% ВВП;

- забезпечення гідної заробітної плати науковому потенціалу країни;

- забезпечення оновлення матеріально-технічної бази науково-дослідної сфери;

- підвищення рівня соціальної захищеності працівників наукової сфери;

- стимулювання вітчизняного бізнесу до ефективного використання наукових розробок українських вчених.